

METSO- yhteistoimintaverkoston seuranta 2014

Saija Kuusela & Terhi Koskela

Suomen ympäristökeskus & Luonnonvarakeskus

Sisällys

1 Johdanto.....	2
2 Päätyneiden verkostohankkeiden tulokset	3
2.1 ”Kun toimeen tartutaan” – kudotaan Hämeeseen luonnonhoitoverkko!.....	3
Käytännön toteutus ja viestintä	3
Pysyvät toimintamallit	3
2.2 Talous-METSO: Erirakenteinen metsänkasvatus METSO-kohteiden tukena kunnissa....	4
Käytännön toteutus ja viestintä	4
Pysyvät toimintamallit.....	4
2.3 Palojatkumo yksityismetsiin.....	5
Käytännön toteutus ja viestintä	5
Pysyvät toimintamallit	5
3 Jatkavien verkostohankkeiden tulokset.....	6
3.1 Puustoisten perinneympäristöjen hoito luonnonlaiduntamisella	6
3.2 METSO tunnetuksi tuhansille maaseudun asujille	7
3.3. Varpu – luonnonhoitoverkosto Vakka-Suomeen.....	7
3.4 Monimuotoinen ja tervehdyttävä metsäluonto – Kolme terveyst Metsän toimintamallia	8
4 Johtopäätökset ja kehittämisideat.....	8

1 Johdanto

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2008–2025 (METSO-ohjelman) toimenpiteisiin lukeutuva yhteistoimintaverkosto on hankemalli, jonka avulla pyritään turvaamaan toisiinsa kytkeytyneiden metsien monimuotoisuutta. Yhteistoimintaverkostoissa pyritään innovatiivisesti yhdistämään monimuotoisuuden turvaamisen eri keinoja ja samalla edistämään maaseudun elinvoimaisuutta, elinkeinoja, virkistyskäyttöä tai muuta metsien monikäyttöä. Hankkeissa toimivat tahot voivat olla erilaisia organisaatioita tai verkostohanke voi pohjautua kokonaan maanomistajien yhteistoimintaan. Tavallisesti mukana kuitenkin on metsä- tai ympäristöalan organisaatioita. Ideana on tuottaa pysyviä toimintamalleja, jotka jäävät paikallisten maanomistajien ja organisaatioiden käyttöön.

Vuonna 2014 käynnissä oli yhteensä seitsemän verkostohanketta. Hankkeita rahoittivat ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö yhteensä noin 130 000 eurolla. Hankkeista kolme päättyi vuoden lopussa (Taulukko 1) ja neljä jatkoi seuraavalle vuodelle. Päättyneet verkostot olivat kaikki kolmivuotisia. Jatkavien verkostojen kesto vaihtelee kahdesta neljään vuoteen (Taulukko 2). Hankkeiden toteuttajatahot ovat yrityksiä, metsäalan toimijoita ja järjestöjä.

Tässä seurantaraportissa vedetään yhteen verkostojen vuoden 2014 tuloksia. Seuranta perustuu verkostojen ministeriöille lähettämiin väli- ja loppuraportteihin. Jatkavien verkostojen osalta kolme aloitti toimintansa vasta alkuvuonna 2014; näiden hankkeiden osalta tuloksia voidaan arvioida vasta alustavasti.

Taulukko 1. Vuonna 2014 päättyneet METSO-yhteistoimintaverkostot.

Verkoston nimi	Toteuttaja	Hankekausi
”Kun toimeen tartutaan” – kudotaan Hämeeseen luonnonhoitoverkko!	Hämeen ammattikorkeakoulu	2012–2014
Talous-METSO: Erirakenteinen metsänkasvatus METSO-kohteiden tukena kunnissa	Innofor Oy	2012–2014
Palojatkumo yksityismetsiin	Metsänomistajien liitto Järvi-Suomi	2012–2014

Taulukko 2. Jatkavat METSO-yhteistoimintaverkostot.

Verkoston nimi	Toteuttaja	Hankekausi
Puustoisten perinneympäristöjen hoito luonnonlaiduntamisella	WWF Suomi	2012–2015
METSO tunnetuksi tuhansille maaseudun asujille	Maa- ja kotitalousnaisten keskus	2014–2015
Varpu – luonnonhoitoverkosto Vakka-Suomeen	Maaseudun kehittämissyhdistys Ravakka ry (Leader Ravakka)	2014–2015
Monimuotoinen ja tervehdyttävä metsäluonto – Kolme terveismetsän toimintamallia	Luonnontie	2014–2016

2 Päätyneiden verkostohankkeiden tulokset

2.1 ”Kun toimeen tartutaan” – kudotaan Hämeeseen luonnonhoitoverkko!

Käytännön toteutus ja viestintä

”Kun toimeen tartutaan” -hankkeen tavoitteena oli parantaa luonnonhoitotöiden toteuttajien osaamista ja verkostoitumista Hämeessä. Ideana oli lisäksi tuoda yhteen luonnonhoidon teettäjätahot ja toteuttajat. Samalla pyrittiin aktiivisesti viestimään luonnonhoidosta ja sen tarjoamista työmahdollisuuksista sekä maanomistajille että luonnonhoidon toteuttajille.

Hankkeen käytännön toteutus keskittyi konkreettisiin luonnonhoitotöihin ja niiden välittämiseen toteuttajille. Aluksi kartoitettiin alueen luonnonhoidon toimijat, joista muodostui noin 80 henkilön lista. Luonnonhoitotöitä hankkeessa teettivät Suomen metsäkeskus, Metsähallituksen luontopalvelut ja Hämeenlinnan sekä Lahden kaupungit. Aktiivisia luonnonhoidon toteuttajia oli noin 10, ja he toteuttivat yhteensä 14 luonnonhoitokohdetta (n. 20 ha). Kohteet olivat lehtoja, jalopuumetsiköitä ja taajamametsiä; mukana oli lisäksi yksi harjukohde ja rantaluhta. Toimenpiteet olivat pääosin luonnonhoidollisia hakkuita, harvennuksia ja raivauksia.

Lisäksi hanke järjesti neljä koulutustilaisuutta ja viesti luonnonhoidosta mm. luonnonhoitotyömahdollisuuksista kertovan esitteen ja lehdistötiedotteiden avulla. Viestinnän päävastuullisena toimi hankkeen yhteistyökumppani Tapio.

Pysyvät toimintamallit

Hankkeessa koottu luonnonhoidon teettäjien ja toteuttajien verkosto osoitti toimivuutensa – kaikille kohteille löydettiin toteuttajat. Samantyylinen alueellinen verkostoituminen on mahdollista toteuttaa myös muualla Suomessa. Jatkossa luonnonhoidon toimijoilla on matalampi kynnys tarjota luonnonhoidon palveluja ja kontaktoida alan osaajia. Myös toimijoiden tietotaito parani, mikä voi parantaa heidän tulevia työmahdollisuuksiaan ja lisätä toiminnan ekologista kestävyyttä. Lisäksi hankkeen esite on pysyvä tuote, jota voidaan hyödyntää luonnonhoitoon liittyvässä viestinnässä koko maassa.

Hankkeen tulosten pysyvyyttä heikentää luonnonhoidon yleinen pienimuotoisuus: hoitokohteita on vain vähän tarjolla, ne ovat pienialaisia ja vaativat erityisosaamista. Etenkin yksityisten metsänomistajien osallistuminen hankkeeseen oli vähäistä, eivätkä he tarjonneet kohteita hankkeessa toteutettavaksi, vaikka tätä toivottiin.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> • Muutamia motivoituneita, osaavia luonnonhoidon tekijöitä löydettiin • Onnistuneita koulutustilaisuuksia	<ul style="list-style-type: none"> • Luonnonhoitokohteita vain vähän tarjolla • Kiinnostus toimijoiden puolelta vähäistä

2.2 Talous-METSO: Erirakenteinen metsänkasvatus METSO-kohteiden tukena kunnissa

Käytännön toteutus ja viestintä

Talous-METSO -hankkeessa pyrittiin yhdistämään METSO-kohteiden etsintä ja turvaaminen sekä laajojen ympäröivien alueiden eri-ikäisrakenteinen metsänhoito Pohjois-Pohjanmaan hankealueella. Näin tavoiteltiin yhtenäisempää metsäpeitettä, jonka avulla pienialaisten suojelukohteiden lajisto ja alueen virkistys- sekä luontomatkauskäyttö säilyisivät paremmin pitkällä tähtäimellä.

Hankkeessa tarjottiin ohjeistusta jatkuvasta/eri-ikäisrakenteisesta metsänhoidosta maanomistajille ja heidän valitsemalleen metsänhoitoyritykselle. Hankealueen metsänomistajia ja metsäammattilaisia lähestyttiin henkilökohtaisin tapaamisoin, kirjein, paikallislehtien ilmoitusten avulla sekä erilaisin seminaarein ja maastodemonstraatioin. Kahdentoista maastodemonstraation avulla tavoitettiin yhteensä jopa 500 kiinnostunutta. Henkilökohtaisesti tavoitettiin lähes kaikki paikalliset, yli 10 hehtaarin metsätilan omistajat.

Jatkuvan kasvatuksen hakkuita toteutettiin kaikkiaan 40 kpl (n. 250 ha). Lisäksi laajasta, 11 500 hehtaarin hankealueesta inventoitiin noin 25 % METSO-kohteiden osalta. Kohteita löytyi yhteensä 45 kpl, joista turvattuina tai prosessissa oli vuoden 2014 lopussa 27 kpl (n. 170 ha). Lopuista kohteista (yht. noin 115 ha) on ilmoitettu metsänomistajille; lisäksi metsänomistajat ovat hakeneet kohteille suojelustatusta myös itsenäisesti. Sekä jatkuvan kasvatuksen hakkuumahdollisuudet että METSO-ohjelman tarjoamat vaihtoehdot kiinnostivat maanomistajia, joista suurin osa suhtautui hankkeeseen myönteisesti.

Pysyvät toimintamallit

Hankkeen keskeinen toimintamalli, yhdistää METSO-ohjelman mahdollisuudet jatkuvan kasvatuksen markkinointiin ja toteutukseen, on toistettavissa myös muualla Suomessa. METSOsta kertominen metsänhoidon normaalin neuvontatilaisuuden osana koettiin hyvänä toimintatapana. Onnistumisen edellytyksiä ovat metsäneuvojan oma paikallistuntemus sekä hyvät tiedot METSOsta ja sen mahdollisuuksista. Toimintaa tukemaan kaivataan kuitenkin ulkopuolista rahoitusta: hankkeen oman arvion mukaan n. 30 000 euron vuosituella samantyylistä hanketta voidaan toteuttaa noin 5 000–20 000 hehtaarin alueella.

Hankkeen pysyvyys selviää vasta joidenkin vuosien jälkeen, jos asiaa on mahdollista seurata. Koska hanke joissakin tapauksissa jopa paransi metsänomistajien taloustilannetta (verrattuna avohakkuulliseen metsänkäsittelyyn), voidaan olettaa, että metsänomistajilla on motivaatiota jatkaa jatkuvan kasvatuksen menetelmien soveltamista. Myös uudistunut metsälaki voi motivoida metsänomistajia jatkuvan kasvatuksen pariin.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> • Odotettua runsaammin METSO-kohteita • Metsänomistajien positiivinen suhtautuminen hankkeeseen	<ul style="list-style-type: none"> • Alueen kaupallisen potentiaalnin kehittäminen ei käynnistynyt (esim. luontomatkailu)

2.3 Palojatkumo yksityismetsiin

Käytännön toteutus ja viestintä

Palojatkumo yksityismetsiin -hankkeen tavoitteena oli edistää kulotusten ja luonnonhoidollisten polttojen toteuttamista yksityisten metsänomistajien metsissä. Hankkeen tavoite oli toteuttaa poltot ja kulotukset ajallisesti säännöllisesti ja paikallisesti keskittyneesti lajiston kannalta hyödyllisen palojatkumon luomiseksi. Ideana oli myös aktivoida paikallisia toimijoita sopivan verkoston luomiseksi ja lisätä metsänomistajien ja metsäalan toimijoiden tuntemusta aiheesta. Hanke toimi Pohjois- ja Etelä-Savossa sekä Keski-Suomessa.

Kultakin kohdealueelta löytyi hankkeeseen vastuuhenkilö, joka innosti mukaan alueen työ- ja talkooporukoita. Hankkeessa toteutettiin yhteensä 8 kulotusta (35 ha) ja kaksi säästöpuuryhmän polttoa. Lisäksi toteutettiin yksi säästöpuuryhmien polttokoulutus. Kulotuksia toteutettiin kaikilla kolmella kohdealueella. Järvi-Savon alueella kulotettiin joka vuosi, ja siellä palojatkumoajatus toteutuikin parhaiten. Hankkeen tiedotus suunnattiin alueen aktiivisille metsänhoitoyhdistyksille, minkä lisäksi hanke tuotti kulotusesitteen. Esitettä on jaettu laajalti metsänomistajille sekä sidosryhmille, ja se on myös vapaasti ladattavissa metsäpolku-nettisivustolta.

Pysyvät toimintamallit

Palojatkumoiden luominen ja kulotusten yleistyminen ympäri Suomen vaatisi paljon maanomistajien ja toimijoiden aktivointia. Kulotusten toteutus koettiin kuitenkin vaativaksi ja aikaa vieväksi työmuodoksi, minkä takia toiminta jäi metsänhoitoyhdistyksissä osin muiden työtehtävien jalkoihin. Kulotus tai säästöpuuryhmän poltto voi olla osa metsätalousyrittäjän palveluntarjontaa, mutta yksin kulotuksiin perustuva liiketoiminta ei ole kannattavaa. Kulotusten suunnittelu ja toteutus vaativat runsaasti työaikaa ja resursseja, eikä syntyneitä kustannuksia voida laskuttaa yksin maanomistajalta. Ilman ulkopuolista hankerahoitusta vastaavanlaista toimintaa onkin vaikea pitää yllä. Hankkeessa arvioitiin, että vaikka talkooporukat saavat toiminnasta rahallisen korvauksen, eivät he ole valmiita toteuttamaan kuin 1–2 kulotusta vuodessa.

Toisaalta kulotus on siirtymässä Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisiin luonnonhoitohankkeisiin. Metsänomistajille aukeaa tämän myötä mahdollisuus saada tukea säästöpuuryhmien polttoon, mikä voi lisätä kiinnostusta polttoihin. Myös FSC-sertifikaatin yleistyminen voi edistää polttojen toteuttamista. Hankkeessa arvioidaankin, että jatkossa poltot suuntautuvat entistä enemmän säästöpuuryhmiin.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> Kulotusten toteutus ja tiedotus onnistuivat hyvin Uutta oppia säästöpuuryhmien polttoon	<ul style="list-style-type: none"> Ei pysyvää toimintatapaa, kulotus marginaalinen ja työläs työmuoto

3 Jatkavien verkostohankkeiden tulokset

3.1 Puustoisten perinneympäristöjen hoito luonnonlaiduntamisella

Hankkeen tavoitteena on parantaa puustoisten perinneympäristöjen tilaa sekä monimuotoisuusarvoja ekologisesti ja taloudellisesti kestävä luonnonlaidunnuksen kautta. Hankkeen ideana on muodostaa toimintaverkosto, joka lisää yksityisten metsänomistajien sekä laiduneläintenomistajien välistä yhteistyötä metsälaitumien hoitamiseksi. Hanke edistää sidosryhmien tietoisuutta puustoisten perinneympäristöjen hoidosta sekä luonnonlaidunlihan tuotannon ympäristöhyödyistä. Tavoitteena on pidemmällä tähtäimellä lisätä puustoisten perinneympäristöjen laidunnuksen taloudellista kannattavuutta hoidon jatkumisen turvaamiseksi. Hankkeessa on luotu kriteerit suomalaiselle luonnonlaidunlihalle. Hanke toimii Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa.

Hanke on tiedottanut toimistaan aktiivisesti sekä tarjonnut käytännön neuvonta-apua puustoisten perinneympäristöjen hoidon aloittamiseen, laidunnuksen käynnistämiseen, tukien hakemiseen ja muihin toimenpiteisiin. Hanke järjesti vuonna 2014 kuusi hanke-esittelytilaisuutta ja kolme tilavierailua, yhden laiduntreffit sekä talkooleirin.

Hankkeessa on valittu ”mallilaidun”, josta on tehty hankkeen tavoitteita ja toimenpiteitä esittelevä esimerkkikohde. Kohteella on tehty myös lajistokartoituksia. Luonnonlaidunlihan kriteeristön kehittäminen on saanut sidosryhmissä innostuneen vastaanoton. Kriteeristö valmistui etuajassa suunnitellusta, kesäkuussa 2013. Sen jälkeen hanke on jatkanut asian edistämistä mm. järjestämällä sidosryhmien tapaamisia jatkon suunnittelemiseksi. Luonnonlaidunlihan tuotantokriteerien, lanseerauksen sekä kuluttajien asenteiden selvittämiseksi on käynnissä tutkimusta.

Hanke rohkaisee metsänomistajia käyttämään erilaisia tarjolla olevia rahoitusvaihtoehtoja puustoisten perinneympäristöjen hoitoon sekä myös tarjoamaan METSOkohteita ELY-keskuksille pysyvään suojeluun. Toteutuneita METSO-toimenpiteitä hehtaareissa mitattuna ei kuitenkaan hankkeen luonteen takia sinänsä suoranaisesti tavoitella. Metsänomistajat ovat olleet kiinnostuneita verkoston toiminnasta ja myös muut toimijat ovat olleet laajalaisesti mukana. Verkostoituminen on ollut laajaa.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> • Verkostoituminen ja viestintä on tavoittanut laajan joukon maanomistajia, karjankasvattajia sekä sidosryhmiä • Luonnonlaidunliha-konsepti on saanut alan yrittäjiltä ja maanomistajilta innostuneen vastaanoton	<ul style="list-style-type: none"> • Vahvan paikallisen toimijan saaminen mukaan laiduntreffit-tilaisuuksiin on erittäin tärkeää

3.2 METSO tunnetuksi tuhansille maaseudun asujille

Hankkeen tavoitteena on tehdä METSO-ohjelmaa tunnetuksi erityisesti maaseudun naisille, muille maaseudun asukkaille ja maaseudusta kiinnostuneille.

Hankkeessa kehitetään METSO-kävelyn toimintamalli. METSO-kävelyssä metsäkohteiden luonnon monimuotoisuutta ja sen kehittämismahdollisuuksia tarkastellaan sekä talousmetsäkohteissa että METSO-kohteissa. METSO-kävelylle suunnitellaan alueittain pysyviä reittejä, joista on taustatiedot valmiina. METSO-kävelyn toimintamallin ja hankkeen viestinnän kehittämistä varten tehtiin asiantuntijahaastatteluja. Toimintamallista tehdään tarkka ohjeistus toimijoille vuoden 2015 alussa. Toimintamallin pilotointi tehdään vuonna 2015 viidellä eri alueella.

Hankkeen tiedotuksessa on hyödynnetty Maa- ja kotitalousnaisten Metsästä voimaa - järjestökampanjan tapahtumia ja viestintätoimenpiteitä. Hankkeesta ja METSO-ohjelmasta on viestitty Maa- ja kotitalousnaisten asiantuntijoille ja luottamushenkilöille sekä esitelty hanketta sisäisessä tiedotteessa, joka on lähetetty tiedoksi myös ProAgrian henkilöstölle. Hankkeelle on laadittu nettisivu.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> Asiantuntijahaastatteluista saatiin paljon tietoa mallin kehittämistä varten	<ul style="list-style-type: none"> Maaseudun ihmisten tavoittaminen ja innostaminen mukaan

3.3. Varpu – luonnonhoitoverkosto Vakka-Suomeen

Hankkeen tavoitteena on löytää sopivia luonnonhoitokohteita ja kiinnostuneita luonnonhoidon toteuttajia ja nostaa luonnonhoito osaksi kylätoimintaa. Hankkeessa elvytetään talkootyöperinnettä ja muodostetaan verkosto, jossa toteutetaan luonnonhoitoa sekä välitetään tietoa ja kokemuksia luonnonhoidosta ja METSOsta. Verkosto toimii Vakka-Suomessa kahtena osana, siten että alueen pohjoisosa muodostaa toisen ja eteläosa toisen alueen.

Yhteistoimintaverkoston muodostaminen on aloitettu kohdealueilla. Kunnittain on tullut esille useita sopivia kohteita, joiden suojelu- ja hoitotarvetta on tarpeen selvittää. Kohteet ovat pääasiallisesti maisemallisesti merkittäviä tai kulttuuriympäristöjä, mutta myös muutamia metsäkohteita on nostettu keskusteluun mukaan. Ihmistoiminnalla on alueella pitkä historia ja luontokohteet usein pienialaisia. Maanomistusidentiteetti on vahva.

Hankkeesta on tiedotettu kyläilloissa, paikallistapahtumissa ja henkilökohtaisten kontaktien kautta, ja sitä esitellään Maaseudun kehittämissyhdystys Ravakka ry:n verkkosivulla.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> Mahdollisia luonnonhoito- tai suojelukohteita on löytynyt runsaasti 	<ul style="list-style-type: none"> Luonnonhoidon ja suojelun hyväksyttävyyden lisääminen paikallisyhteisössä

3.4 Monimuotoinen ja tervehdyttävä metsäluonto – Kolme terveyst Metsän toimintamallia

Hankkeen tavoitteena on rakentaa kolme toimintamallia, joissa eri kohderyhmien terveyttä ja hyvinvointia edistetään luonnon avulla. Espoon Kaisankodissa kehitetään luontopolkukokonaisuutta ”Vuodenaikojen metsä” osana kuntoutujien ohjelmaa. Sipoossa kunnan terveystpalvelut hyödyntävät läheistä Sipoonkorven kansallispuistoa ohjaamalla asiakkaitaan opastetuille luontoretkeille. Valli- ja Kuninkaansaarilla kehitetään terveyst Metsän kriteeristöä ja ideoidaan hyvinvointia tuovia palveluja matkailijoille.

Hankkeen ensimmäisenä toimintavuotena käynnistettiin yhteistoimintaverkoston muodostaminen kokonaisuutena ja erikseen kaikilla kohdealueilla. Kunkin alueen ja toimintamallin kohdalla laadittiin suunnitelmat toiminnan etenemiseksi. Maastokäynnit Valli- ja Kuninkaansaarilla sekä Sipoonkorvessa toteutettiin suunnitelmien mukaan. Hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa on sovittu vastuualueet ja hankkeelle koottu ohjausryhmä. Vuoden 2014 aikana terveyst Metsän kriteeristöä on ideoitu kävelykokouksien muodossa Luonnontien ja Metlan (nyk. Luke) tutkijoiden toimesta, ja alustavan terveyst Metsän kriteeristön laatiminen on käynnistetty.

Hankkeelle laadittiin kotisivu, jonka yhteyteen avattiin terveyst Metsän blogi. Lisäksi hankkeelle avattiin Facebook-sivu.

Onnistumiset	Haasteet / kehittämistarpeet
<ul style="list-style-type: none"> On luotu laaja verkosto uudenlaisten yhteistyökumppaneiden välille 	<ul style="list-style-type: none"> Monipuolisen verkoston ylläpito ja sitouttaminen on haasteellista

4 Johtopäätökset ja kehittämisideat

”Kun toimeen tartutaan” -hankkeen loppuraportissa esitettiin kehitysajatuksia talousmetsien luonnonhoidon edistämiseksi. Maanomistajalähtöisen luonnonhoidon toteuttamista edistäisi, jos Kestävän metsätalouden rahoituslain mukaisten metsätalouden ympäristötukikohteiden luonnonhoitomahdollisuudet käytettäisiin laajemmin hyväksi. Mahdollisuutta tulisi markkinoida aktiivisemmin sekä maanomistajille että erilaisten metsätalouden neuvonta- ja palveluorganisaatioiden suuntaan. Tällä hetkellä luonnonhoito painottuu Suomen metsäkeskuksen organisoimaan hankemuotoiseen toimintaan, jonka rinnalla kevyempi, maanomistajalähtöinen luonnonhoito olisi hyvä lisä. Toinen hankkeen idea oli järjestää vuosittainen luonnonhoidon teemapäivä, jossa esiteltäisiin luonnonhoitokohteita, niiden rahoitusmahdollisuuksia ja toteuttajia.

Talous-METSO -hankkeessa pyrittiin edistämään hankealueen taloudellisten edellytysten paranemista mm. herättämällä keskustelua jatkuvan kasvatuksen mahdollisuuksista tukea luontomatkailua. Tältä osin hankealueen toimijat eivät kuitenkaan aktivoituneet, eikä hankkeella ollut resursseja paneutua asiaan syvällisemmin. Jatkohanke, jossa satsattaisiin laajempaan yhteistyöhön alan toimijoiden välillä, voisi olla hyödyllinen. Jatkuvan kasvatuksen vaikutuksista kaivattaisiin edelleen myös enemmän tutkimustietoa koskien sekä ekologisia vaikutuksia että esim. matkailijoiden kokemuksia jatkuvan metsäkäsittelyn tekniikoilla hoidetuista metsäympäristöistä. Myös alueen metsänomistajien metsänhoitotapoihin liittyviä valintoja olisi kiinnostavaa seurata: jatkavatko hankkeen kautta jatkuvan kasvatuksen pariin siirtyneet metsänomistajat tätä toimintatapaa, ja toisaalta ovatko hankealueella perinteisen metsänkäsittelyn valinneet metsänomistajat olleet tietoisia hankkeesta?

Palojatkumo yksityismetsiin -hankkeen johtopäätöksissä todetaan, että poltot suuntautuvat todennäköisesti jatkossa entistä enemmän kulotuksista säästöpuuryhmien polttamiseen. Tältä osin tarvittaisiinkin lisää tutkimustietoa mm. siitä, millaisia pitkäaikaisia ekologisia vaikutuksia säästöpuuryhmien poltoilla on ja kuinka metsänomistajat suhtautuvat polttamiseen metsäluonnon hoitomenetelmänä.

Puustoisten perinneympäristöjen hoito luonnonlaiduntamisella -hankkeen tarjoama neuvontapalvelu laidunnuksen aloittamiseen, tukien hakemiseen ja muihin käytännön toimiin liittyen on osoittautunut erittäin toimivaksi välineeksi. Tämän palvelun ylläpitäminen madaltaa kynnystä aloittaa kohteen hoito sekä edistää kohteita omistavien maanomistajien ja karjankasvattajien kohtaamista. Luonnonlaidunlihan tuotantokriteerit ovat herättäneet paljon mielenkiintoa ja tiedusteluja. Näyttää olevan selkeä tarve uudelle yhdistykselle tai muulle taholle, joka olisi omistajana luonnonlaidunlihan tuotannon sertifikaatille sekä ylläpitäisi kriteeristöä ja vastaisi sertifikaatin auditoinnin organisoinnista.

METSO tunnetuksi tuhansille maaseudun asujille -hankkeessa on tehtyjen asiantuntijahaastattelujen avulla luotu perusta METSO-kävelyn toimintamallille, jota kehitetään verkoston toisena toimintavuotena.

Varpu – luonnonhoitoverkosto Vakka-Suomeen -hankkeessa on löydetty runsaasti sopivia kohteita, joiden hoitotarvetta selvitetään. Hankkeessa on harkittu kohteiden arvottamista siten, että arvoiltaan merkittävien kohteiden hoitoon ja suojeluun panostettaisiin eniten. Paikallisyhteistyössä myös Zonation-menetelmän hyödyntäminen voisi olla mielekästä.

Monimuotoinen ja tervehdyttävä metsäluonto – Kolme terveysmetsän toimintamallia -hankkeessa luodaan yhteistyötä uudenlaisten toimijoiden välille. Hankkeessa on korostettu toimijoiden sitouttamisen ja toiminnan jatkuvuuden tärkeyttä.